

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

פרשת תצוה

תשע"ט

266

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

שני פסוקים נוספים שבהם מזכרת תבת: "ונשמע": "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" (לעיל כד ז); "ונשמע פתגם המלך" (אסתר א ט).

את הקשר בין שלשת הפסוקים באר המהרש"ם מבררז"א כי הם רומזים לשלוש הדרגות שיש במצות התשובה: א. הגבוהה ביותר היא דרגת המתעורר מעצמו לשוב בתשובה לפני שעוררוהו לכך מן השמים; אליו רומז הפסוק: "ונשמע קולו... לפני ה'".

ב. תחתייה היא דרגת השב בתשובה אחר שעוררוהו מן השמים; אליו רומז הפסוק שאמר: ישראל לאחר שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא הר כניגית כדי שיקבלו את התורה (עי' ב ב): "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".

ג. פחותה מכלן היא דרגת השב בתשובה רק אחר שפלתה אליו הרעה, כבני ישראל ששוב בתשובה אחר גזרת המן להשמידם ולאבדם, שעל אודותיה נאמר: "ונשמע פתגם המלך".

תקלת מדרש

קרבנות על פי 'הדבור'

"זה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים" (כט א)

תבת: "הדבר" נאית לכאורה כמיתרת, שכן יכולה היתה התורה לכתב: "זה אשר תעשה".

פרט רבנו בחיי כי רמזה כאן התורה שלעתיד לבא יגיע יום שבו לא יהיו לישראל משפח או מקדש שבהם יוכלו להקריב קרבנות, וכפרתם תהיה באמצעות "הדבר" - הדבור בלבד. כדברי הגמרא (מנחות ק א): "כל העוסק בתורת חסאת פאלו הקריב חסאת, וכל העוסק בתורת אשם כאלו הקריב אשם".

תפלות כקרבנות

"את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (כט ט)

במסכת סכה (ג א) הובאה עדותו של רבי יהושע בן חנניה: "כשתהיו שומחים שמתח בית השואבה לא ראינו שנה בעינינו; כיצד? שעה ראשונה: תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוסף, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתיה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים, מפאו ואילך לשמחת בית השואבה".

יש להבין מפני מה את תפלת המנחה התפללו לפני הקרבנות תמיד של בין הערבים, שלא כשחירת וכמוסף שהתפללו לאחר הקרבנות תמיד של שחר ומוסף? פרט המהרש"א (ח"א טז):

התפלות היו חלק בלתי נפרד מעבודות המקדש. וכיון שתמיד של בין הערבים צריך להיות מקרב אחר כל הקרבנות (פסחים נח א), על כן קדמו את המנחה לפניו.

הקדש לפני ה' - כשיעמד בתפלה לפני ה' תתקבל תפלתו. וכדברי הגמרא (הלוי פט א): "אין העולם מתקנים אלא בשביל מי שבוולם את עצמו בשעת מריבה".

מעשה באדם חשוף בנים שבא לפני הגר"ח מניבסקי שליט"א בבקשה שיתפלל עליו. יעץ לו הגר"ח לחפש אחר אדם המכילי על חרפתו, ובשעת מעשה לבקש ממנו ברכה. עשה האיש כן, ונושע.

חפץ חיים עה"ת: "עלינו לשבח" במדרש עמי רס

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

אמן - ה'הלוים' שבכתר התפלה

"הטור השני נכר ספיר ויהלם" (כח ח)

'הלוים' בנימטריה 'אמן'. רמז לנאמר בהר הקדוש (עקב רעא א) על מעלתה של ברכה שנגנתה באמן. שכאשר היא עולה למעלה נפתחים בפניה כל שערי שמים ומכרזים: "זהו הדורון ששלח פלוני למלך". כשם שה'הלוים' שבב' בחשוך, כך האמן היא ה'הלוים' המושבץ בכתר התפלה שאותו מגישים עם ישראל בכל יום ויום לפני מלכו של עולם.

שערי נסים ח"א עמ רפא

טהרת הפה - תנאי לקבלת התפלה

"והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות" (כח לה)

דרש האלשיך הקדוש:

שמירה על טהרת הפה היא תנאי לקבלת התפלה; המתפלל כשפיו מגאל בדברי נבלה, מלבד שתפלתו אינה מתקבלת, הרי הוא מתחייב גנפשו. שכן פמוהו כמגיש מנחה למלך בכלי מוגאל, אשר במעשהו הוא מבזה את המלך במקום לכבדו, וללא ספק ראוי הוא משום כך לענש כבד.

סוד זה נרמז בפסוק שלפנינו העוסק במעיל המכפר על חטא הדבור (ראה זבחים פח א):

"והיה על אהרן לשרת" - המקפיד להשתמש בפיו אך ורק לצרכי שמים, מבטח לו שתקבל תפלתו - "ונשמע קולו... לפני ה'". ומלבד זאת: "ובצאתו ולא ימות" - שלא יענש כדיו המתפלל בפה מוגאל.

תורת משה

שלוש דרגות בתשובה

"ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה'" (כח לה) הבעל הטורים הביא כי מלבד הפסוק שלפנינו קמים

הודאה מיחדת על גס הנעשה בלילה

"יערף אתו אהרן ובניו מערב עד בקר" (כו כא)

"מערב עד בקר" - תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בקר" (רש"י).

בגמרא (שבת כב ב) מבאר, כי בשונה מכל הנרות שדלקו "מערב עד בקר", כמדת השמן שנתן בהם, המשיך הנר המעריב לדלק בדרך גס למשך היום כלו.

תמה רבי יהונתן איבשיץ: אם בכל יום התרחש במנוחה גס שפנה, מפני מה אנו מחפילים ומוזדים במיחד על גס חג החנכה שבו דלקה המנוחה שמונה ימים אף שנתן בה שמן כמדת יום אחד?

ותרץ: גס הנר המעריב התרחש ביום, שהוא זמן המסגל לגס, כפתיב (תהלים נב א): "חסד א-ל כל היום", אף גס חג החנכה התרחש אף במשך הליילה שבו מדת הדיו מתוחה (ראה זור טי שדה קלב ב). וזהו 'פלא' מיחד שעליו תקנו הודאה מיחדת.

כך נוכח להבין אף את הסבה שהתנסח הפיוט בפתח הפיוט המתאר את נסי יציאת מצרים: "אז רוב נסים הפלאת בלילה"; כלומר, 'פלא' מיחד יש בכך שהנסים התרחשו בליילה.

תפארת יהונתן

"בקדשתו של אהרן"

"ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו... אהרן נדב ואביהו אלעזר ואיתמר בני אהרן" (כח א)

אחר שכתבה התורה: "את אהרן אחיך ואת בניו", מפני מה היא מצינת בשנית שאלו הם: "בני אהרן"? פרט רבי אברהם יצחק ש"ן שליט"א ר"מ תפארת ירושלים - סטטן איילנד:

ארבעת בני אהרן נולדו עוד בטרם התקדש אביהם לכהן, ולכן היה צריך לקדשם בפני עצמם (להלן פרק כט). כיון שפך היה מקום לסבר כי קדשתם באה אליהם בזכות עצמם, ומשום כך חזרה התורה והזכירה כי הם: "בני אהרן", ללמד ששעור קדשתם נבעה מהיותם אצאצי אהרן אביהם.

משעם זה מדגישים הכהנים בברכתם: "אשר קדשנו בקדשתו של אהרן", לאמר: כל קדשת הכהנים, עד עצם היום הזה, משפעת מכחו של אהרן.

ברכת איש

"הנעלבים ואינם עולבים" תפלתם מתקבלת

"והיה פי ראשו בתוכו שפה והיה לפיו... ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה'" (כח לב, לה)

דרש החפץ חיים:

רמזה התורה כי החושק את שפתיו בשעת מריבה - "שפה והיה לפיו", ימים בו: "ונשמע קולו בבאו אל

בשב"ק פרשת תצוה יחול יומא דהלולא של רבנו החיד"א זי"ע.

להלן שלוש מתוך האמרות הרבות שכתב בספריו בגלל מעלת עניית אמן:

בזכות עניית אמן תשוב השכינה לשכון בישראל.

העונה צ, אמנים מבטח לו שלא יזק באותו היום.

'בראשית' ראשי תבות: בקול רם אברהם שם יי תמיד. מכאן רמז שיש לברך בקול רם שיענו אמן.

נחל אשכול שה"ש ד ח

מדרג קדמות' א לג

נחל קדומים' פרשת בראשית אות ו

ברכות השחר: בקול בכונה בחברותא.

ברפת המזון - ברפת 'ארץ' (ו)

להודות על הרעה כפי שאנו מודים על הטובה באור נוסף להודאת 'ועל הכל' הובא בהגדה של פסח ליות חן:

'ועל הכל ה' אלקינו' - הן על מארצות שהם מפתת 'הגוי'ה' המסמלת חסד, והן על מארעות שהם מפתת הדין - 'אלקינו'; 'אנחנו מודים לך ומברכים אותך' שהרי 'חב' אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה' (ברכות נא, א). הרה"ק בעל 'שפע חיים' מצאנו זכ"ל היה מבאר בדרך זו את הנושא בגמרא (ברכות כ א), כי לאחר ששענו מלאכי השבת כלפי הקדוש ברוך הוא: 'מפני מה אתה נושא פנים ל'ישראל?' הש"ב להם: 'וכי לא אשא פנים ל'ישראל?' שכתבתם להם בתורה: 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך'; הם מודקדקים על עצמם עד פזת ועד כפיצה'. ויש לברך כי זו מהות ההבדל שבין יהודי לגוי; היהודי, אף כשאין לו למאכלו אלא חסד צד וחסד לחץ 'עוד פזת ועד כפיצה'.

הרי הוא מברך ומודה לבוראו בברפת המזון. אף הגוי - פאשר יש לו הוא מודה לאלהיו, ואילו פאשר מחינתו דחוקה - הרי הוא בועט בהם ומנתצם. וזהו שגאו אומרים לנו: 'ועל הכל' - אף כשעבר לנו ופרנסתנו דחוקה ומצומצמת, 'אנחנו מודים לך', וכן הראוי שתשא לנו פנים ותברכנו (שפע חיים חלק יח עמ' טו).

תגדל ויתקדש שמה רבא לתקנת סיים הברכה אנו מוסיפים בקשה נרגשת מלפני ה': 'תברך שמך כפי כל חי תמיד לטוב ועד' - שאף כל מקבלי הטובה יברכוך שתמשיך להשפיע מטובותיך עוד ועוד.

בין הודאה לברכה את החלוקה בין ה'הודאה' ל'ברכה' באר המה"ל (תחיבות עולם נתייע' יח):

'הודאה' נאמרת על חסד שתי האדם תלויים בו, כגון אדם שצאל ממות לחיים, וכן בברכה זו, ברפת 'ארץ', ההודאה נאמרת על עצם המזון והמחיה. שאלמלא נתנו לנו לא היינו יכולים לחיות ולהתקיים בעולם. ואולם 'ברכה' נאמרת על חסד שמהווה הטבה יתרה, מעבר לצרכים הקיימים, ואף בברכה זו היא נאמרת על החן והחסד' שחנן אותנו ה', כפי שהוא מספק לנו את צרכינו בהרחבה.

לפיכך תקנו לנו לומר בגוסס הברכה: 'ועל הכל... אנחנו מודים לך' - על עצם הפרנסה שנתנה לנו כפי חנינו 'ומברכים אותך' - על רבוי הטובה שנתת לנו, יותר מכפי הנצרך לחיינו.

ישועה מפתיעה באישון לילה

לסעד את לבם. הבחור המשיך באמירת התהלים כמקדמם, כשמוזיקת עיניו הביט בגנרלים המסיימים את סעודתם, מקנחים בכוס תה נוספת ואחר משתרעים על הרצפה בסמוך לתנור, כשבתוך דקה כבר נשמעו נחירותיהם הרמות.

רק כשהאיר הבקר שככה הסערה. הגנרלים התעוררו משנתם העמקה ויצאו לדרך, לא לפני שהודו לבורח פחם על הארות האדיב והמסור.

ימים לאחר מכן התיצב הנער בכרפים רועדות בפתח מפקדת הצבא כשצו האמון בידיו. הוא הכנס לחדרו של רופא הצבא, והלה החל מיד לערוך לו בדיקות מקיפות. הרופא פתח אותו מכף רגלו ועד קדקודו, התענג בפרוט על מצבו הרפואי ולאחר מכן כתב את מסקנתו: 'הבחור בריא וחסון, ואין כמוהו מתאים לשרת בתפקיד מלחמתי בצבא הצאר ירום הודו'. הוא חתם את חתימתו המסולסלת בקצה הדף ושלח את הנער כשהמכתב החתום בידו, אל אחד ממפקדי המחנה, כדי שהלה יחל בהליכי הגיוס.

למרות מצבו העגום והמקאש המשיך הבחור להתחזק באמונת חכמים. הן הרבי הבטיח כי אם יעשה כדבריו יזכה להנצל, וכדבריו בודאי יעשה.

בפיק ברכים נכנס הבחור לחדרו של המפקד. לאחר קראתו את האישור הרפואי החל בהליך הגיוס תכף ומיד. הוא הסביר לבחור המפקד שישב לפניו על המחלקה שבה הוא עתיד להשתלב, ואחר הזמינו לסיור משתר ברחבי המחנה.

אף בקשי נשך הבחור אחר המפקד, תוך שבלבו הוא ממשיך להתחזק באמונת חכמים. המפקד הראה לו את צריפי המגורים, את הגרין שמשמש כחדר אכל ואח כחות הלמוד.

בהתקרבות מן מחסן הנשקים הבחין הבחור לפתע בדמות מברק. בד בבד נעצר מלהיה על מקומו והצדיע ביראת כבוד. הבחור לא היה צריך לאמץ את מוחו כדי להאזר. היה זה אחד משלשת הגנרלים שהתארחו בביתו בלילה שלפני האחרון.

הגנרל הביט בו משוכות. אחר נגש אל המפקד שלהו, הסתודד איתו בתרצות למשך כמה רגעים ולאחר מכן פנה לדרך.

למרב ההפתעה הסיור נקטע באבו, והמפקד שב מיד על עקבותיו כשהבחור צועד אחריו בצעדים מאוששים. התמונה החלה להתבהר בפניו... המפקד הובילו לחדרו של הרופא, פתח את הדלת וקרא לעבר הרופא בעצם מעשה:

"כיצד זה שלחת אלי בחור שכזה? הלא מראהו העגום מסגיר מיד את חלשתו והוא בודאי אינו ראוי ואינו כשיר כלל לשרת בצבאנו המהלל!"

רופא הצבא נסה למחות ולהתנחם כי בדיקותיו העלו שהבחור בריא וחסון, ואדרבה, אין מתאים ממנו לשרת בצבא המהלל, אולם דבריו נפלו על אזניים ערלות. ההחלטה הסופית נתונה היתה בידיו של אותו מפקד; הוא קרע את חת הדעת של הרופא לגזרים והוביל את הבחור לחדרו. שם פתב בעבורו תעודה רשמית הפוסרת אותו לאלתר מחובת הגיוס לצבא, ושלחו לנפשו.

מסתבר כי לא לחנם הורה לו הרבי להשאיר ער דוקא בלילה זה. אחד מאותם גנרלים שנכנסו לביתו בחפזם אחר הגנה מן הסופה שהתחוללה באותו לילה היה שליח ממרום להצילו. כשהוא הבחין בו צועד במשעול המחנה ברגלים פוגלות, הבין מיד כי הגיוס לצבא אינו משאת נפשו והורה למפקד שהיה כפוף למרותו, לעשות הכל כדי לפטר.

למדנו מכאן כי התפלה לעולם אינה שבה רקם. ברוחו הקדושה ידע הצדיק והרגיש כי דוקא לילה זה הוא הראוי להרבות בו בתפלה ובתחנונים לפני ה'. ואכן, שמע ה' את תפלתו של הבחור והחיש לו את ישועתו הגדולה מעל לדרך השבע.

כפיך אלהי חכמי; טיב הקהלה ונצח תשע"ט

שעת בקר בחדרו הקדוש של הרבי הגדול רבי אברהם, בעל 'סוד העבודה' מסלונים. שקוע היה הרבי בנצחיה של סוגיה חמורה, כשלפתע נפתחה הדלת ואל החדר נכנס המשמש בקדש ושאלה בפיו: "בחור ישיבה מבקש להכנס אל הרבי. הוא אומר כי מדבר בשאלה דחופה, האם להכניסו?"

הרבי נתנה בראשו לאשור. המשמש יצא מן החדר, ומיד נפתחה הדלת בשנית לשבעה נכנס בחור מבהל. נשימתו טרופה, והוא בקשי הצליח להוציא מלה מפיו. "רבי, הושיעה", זעק הבחור.

הרבי הושיב את הבחור על הכסא שלפניו, המתין קמעא עד שירגע ונשימותיו ישבו לסדרן, ולאחר מכן שאלו למבקשו.

בקול בוכים תאר הבחור את מצבו העגום:

זה עתה קבל צו גיוס לצבא הצאר הרוסי. יודע הוא היטב כי בצבא הצאר יהיה זה קשה עד בלתי אפשרי בעבורו להמשיך להיות חי' תורה וחסידות כהרגלו, והוא אינו יודע להשית עצות בנפשו כיצד ואיך יוכל להפטר מגזרה קשה זו.

ה'סוד העבודה' הקשיב לדברי הבחור בתשומת לב ואנחה עמקה בקעה מלבו הטהור; "אוי, רבוננו של עולם", קרא הרבי בצער, "עד מתי יסבלו בני עמך ישראל מעלה של גזרה קשה זו...?"

אחר שזע הרבי בשרעפי קדש אשר בסיומם אמר לבחור:

"אם לעצתי תשמע, יומים לפני התאריך שבו נקראת להתיצב בלשפת הגיוס, השתדל נא להיות ער במשך כל הלילה ולקרא את ספר התהלים בתפלה ובתחנונים. וה' הטוב בודאי יהיה בעזרה להושיעך מכל צרה וצוקה".

הדברים היו נאים לבחור פחידי; הרבי לא אמר כי עליו להיות ער בלילה הקודם לתאריך האמון המיעד, אלא דוקא שני לילות קודם לכן. נראה היה כי פנה נסתרת טמונה בדבריו, והבחור קבל על עצמו לצאת לדברים כהרומם.

לאחר שגפרד לשלום מהרבי, מהר הבחור לשוב לתלמודו. הוא התחזק באמונת חכמים והשתדל ככל יכולתו שלא לחשב על הספנה המרחפת מעל ראשו. הדלתו של הרבי לא משה מפוכרונו. יומים לפני תאריך האמון המיעד, במקום לפרש לשנה, הוא נטל לידיו ספר תהלים, התישב סמוך לתנור החם והחל לקרא פרקי תהלים ברגש וכבונה.

מתוך כפי ותחנונים הוא טפף נפשו לפני ה' בזמירותיו של דוד המלך עליו השלום, להנצל מהגזרה הקשה המרחפת מעל ראשו. בכך זכס בנפשו את מאמר הפתוח (איכה ב ט): "קומי רבי בלילה לראש אשמרות, שפכי כמים לבך נכח פני ה'".

השעה היתה כבר מאוחרת מאד, זמן מה לאחר חצות הלילה, כשנשמעו לפתע דפיקות עזות על דלת הבית. הבחור הגיח את ספר התהלים מידו ומהר לפתח את הדלת. בפתח עמדו שלושה גנרלים מכבדים העוטים את מדי הצבא הרוסי, כשסמל' התלה רבים ענודים על חזיהם. מראם היה נראה עתה עלוב למדי. הם עמדו בפתח הבית כשהם רועדים מקור, ובקשו להכנס.

הבחור נבהל מהנשמה, אולם לא העז לסרב לה. בהפנסם גלה הבית הסביר אחד מהם בקול לאה כי זה עתה שבו ממושימה צבאית שהפלה עליהם לבצע באזור זה, כשלפתע התחוללה סערה, ומסחי שלג כבדים החלו לרדת.

הם התקשו להמשיך בדרךם בדרגם וחפשו אחר מקום שבו יוכלו לנוח עד שתשפך הסערה. בראותם כי בבית זה דולק האור, נקשו על הדלת בתקווה כי יסכימו להכניסם כדי שינחו קמעא עד שישתנה מזג האוויר והם יוכלו להמשיך בדרךם.

הבחור קבץ מיד בסבר פנים יפות. הוא פנה להם מקום סמוך לאח הבורע על מנת שיוכלו לחמם את עצמותיהם הקפואות, ולאחר מכן שפת קומקום, הכין בעבורם תה מהביל וערוך את השלחן כדי שיוכלו

על עמודי